

Wes-Kaapse
Regering

Onderwys

Direktoraat: Kurrikulum VOO

TELEMATIESE ONDERRIG 2018

AFRIKAANS HUISTAAL Graad 12

AFRIKAANS HUISTAAL: TELEMATIESE SKEDULE

SESSIE	DATUM	TYD	ONDERWERP
1	5 Maart 2018	16:00 – 17:00	Die beantwoording van kontekstuele vrae
2	8 Mei 2018	16:00 – 17:00	Taalstrukture

VRAESTEL 2: DIE BEANTWOORDING VAN KONTEKSTUELE VRAE**WAT JY MOET KEN OM DIE KONTEKSTUELE VRAAG OOR DIE ROMAN TE BEANTWOORD:**

- Die inhoud van die roman
- Die impak van literêre kenmerke op die boodskap wat die skrywer aan die leser wil oordra
- Hoe die skrywer taal gebruik om karakters te skep (beskrywing en direkte rede)
- Die onderliggende idees, gedagtes en ideologieë wat die verloop van die verhaal bepaal
- Die interaksie tussen karakters (hoe karakters mekaar beïnvloed)
- Intrige en subintrige / spanningslyn (eksposisie, verwikkeling, konflik, klimaks, afloop/antiklimaks, ontknoping/ denouement, voorafskaduwing en terugflits)
- Karakter en karakterontwikkeling
- Karakterisering (Watter tegnieke word gebruik?)
- Innerlike en uiterlike konflik
- Rol van die verteller / perspektief
- Temas en boodskappe
- Agtergrond en milieu (ruimte) en invloed daarvan op karakter en tema
- Verband tussen agtergrond, milieu, vertelling en handeling
- Toon en stemming
- Ironiese wending / afloop
- Tydsverloop (chronologies, terugflitse, tydspronge)

EN

- Jy moet die woordeskat/ taalgebruik van die vraestel verstaan.
- Jy moet jou antwoorde duidelik formuleer en seker maak dat jy beantwoord wat gevra is.

PROSES (RESEP) OM DIE KONTEKSTUELE VRAAG TE BEANTWOORD:

- Lees eers die uittreksel aandagtig deur. Moenie oorhaastig wees nie.
- Waar pas hierdie uittreksel in die roman? Probeer die uittreksel binne die konteks van die roman te plaas.
- Lees eers AL die vrae (en onderafdelings) by die betrokke vraag deur.
- Onderstreep dan die aksiewoord(e). (Noem/verwys/ motiveer/gee redes/gee een bewys, sê, ens.). Dit bepaal wat presies gevra word.
- Onderstreep die kenniswoorde. (d.w.s. die literêre kennis wat van jou verwag word om die vraag te kan beantwoord)
- Is daar woorde wat jy nie verstaan nie? Omkring dit. Probeer die woord in kleiner dele verdeel en kyk of jy dan die betekenis snap.
- Verwys so ver moontlik na die uittreksel en die res van die roman in jou antwoord.
- Kyk hoeveel vrae/opdragte in die een vraag gevra word. Is daar onderafdelings of word dit geskei deur 'n voegwoord (en) of 'n leesteken (?).
- Maak seker van die puntetoekenning (per vraag). Dit sal jou lei oor hoeveel jy per vraag moet skryf.
- Lees die vraag teen die einde weer saam met die antwoord om seker te maak dat jy die vraag reg beantwoord het.

ONDERWĒRELD: KONTEKSTUELE VRAAG

1. Lees x2

VRAAG 13

Lees die uittreksel hieronder aandagtig deur en beantwoord die vrae wat volg.

2. Bepaal konteks: Hfst. 35 (p. 222) – Slothoofstuk voor epiloog. Pa erken dat alles om geld gaan.

1 "Nie myne nie, Dok s'n. Ek weet nie wat hy met hom gedoen het nie."
 2 Weer ontsnap daar 'n geluid uit my ma se keel.
 3 "Daardie regter, Pa ...," sê ek toe. "Eckardt, of wat sy naam ook al is, is sy
 4 seun."
 5 My pa se kop ruk regop. Dit het hy nie geweet nie, sien ek.
 6 Soos die eggo van 'n pistoolskoot, jare nadat die sneller getrek is, kom die
 7 knal vandag terug.
 8 "En nou, pa? Nou het julle weer met 'n scheme begin, nè? Die stof het mos al
 9 gaan lê op die vorige een." Ek wil nie meer vir my pa kyk nie, maar ek moet
 10 die vraag vra: "Hoekom, Pa?"
 11 Sy antwoord is een wat ek kon verwag het, die antwoord op elke besluit wat
 12 my pa neem as sakeman. "Die geld." Weer sonder emosie. "Turret Media se
 13 finansiële syfers word vir die afgelope twee jaar ge-window dress, Greg. Daar
 14 is skuld wat die maatskappy nie kan betaal nie. Dit kan nie veel langer só
 15 aangaan nie. Ek moes by Dok se planne inval as ek kop bo water wou hou."
 16 Ek staan op, sien uit die hoek van my oog hoe my pa sy hand halfhartig na my
 17 toe uitsteek om my terug te trek.
 18 Geld is wat ons gesin gemaak het, en geld is wat dit vandag gaan
 19 uitmekaarskeur.
 20 "Sorry dat Ma só moes uitvind," sê ek sag.
 21 Ek loop deur toe, maar voordat ek by die kamer uitstap, steek ek weer vas.
 22 Draai terug na my pa toe. "Daar's 'n laaste ding, Pa. Ek dink ek weet, maar
 23 ek wil net seker maak ... Daardie pille wat John gedrink het, het dit van
 24 PlusUltraMed gekom?"
 25 My pa hoef nie 'n woord te sê nie. Ek kry die antwoord toe ek sien hoe sy
 26 skouers ruk en sy lyf inmeekaartrek.
 27 Ek voel ek wil naar word. En huil soos my pa nou huil. Maar dis of die
 28 computer in my brein ge-crash het en ek nou in Safe Mode opgeboot is.
 29 "Ma, sal Ma na Pa kyk? Ek moet vir inspekteur Cele bel." Dis nie oor my pa
 30 dat ek nou vir haar wil kontak nie. Sy, sersant Botha en die ander polisie-
 31 eenhede wat betrokke geraak het, sal mettertyd van hom uitvind. Ek kan dit
 32 nie keer nie. "Ek moet haar vertel van Ekk-0."

3. Lees AL die vrae en onderafdelings

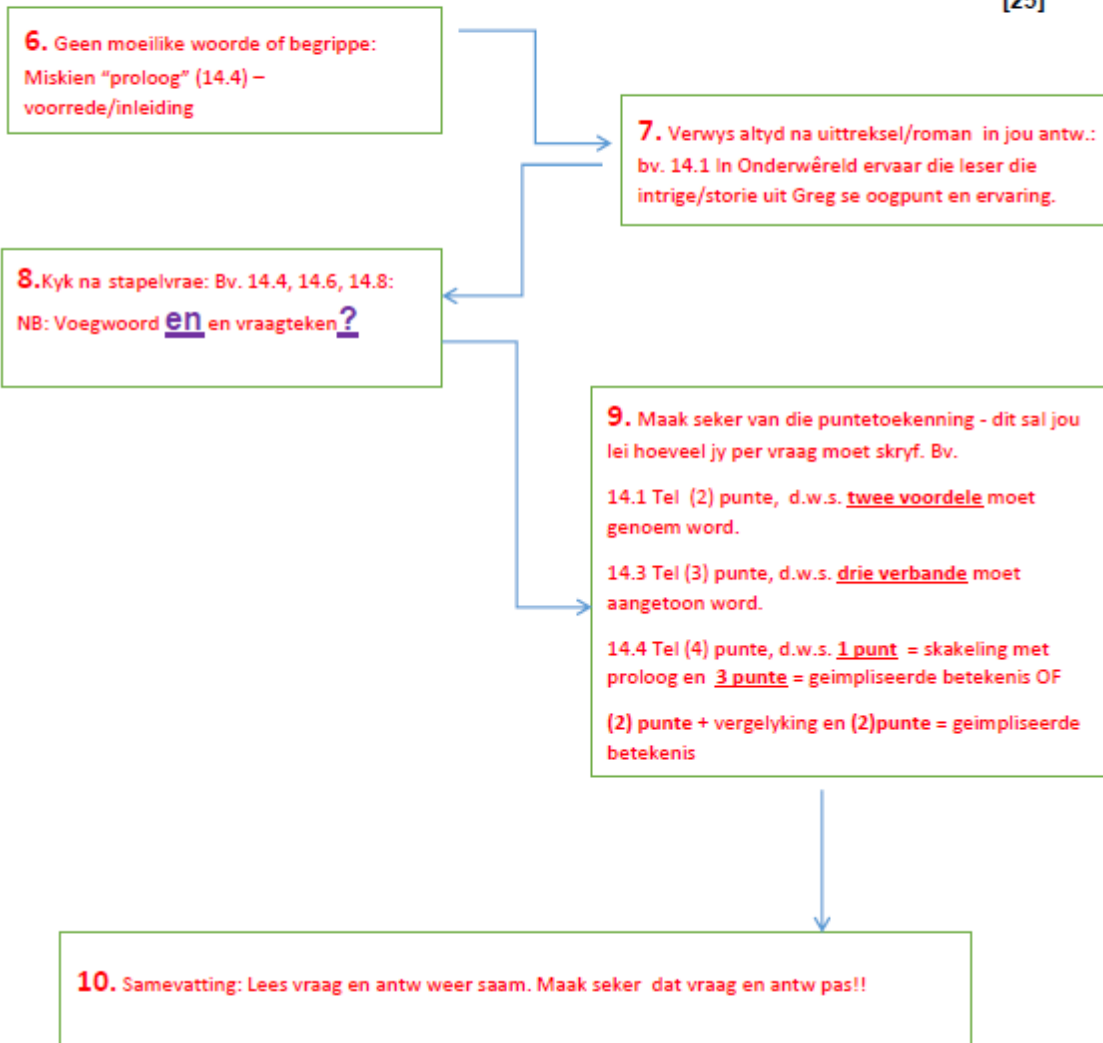
- 14.1. Watter voordele hou die ek-verteller vir die roman in? (2)
 14.2. Watter houvas het Dok Pienaar op Greg se pa gehad? (karakters) (2)
 14.3. Wat is die verband tussen die regter en Greg se pa? (karakters) (3)
 14.4. Hoe skakel reëls 6 en 7 met die proloog en wat is die geïmpliseerde
 betekenis van dié woorde vir Greg se pa? (dialog) (4)
 14.5. "Nou het julle weer met 'n scheme begin ..." (reël 8)
 14.5.1. Na watter vorige scheme van sy pa en Dr Pienaar verwys Greg? (intrige) (2)

4. Onderstreep Aksiewoorde (groen)

5. Onderstreep Kenniswoorde (blou)

- 14.5.2. Verduidelik watter nuwe scheme Greg se pa en Dok begin het. (*intrique*) (2)
- 14.6. Die titel van die roman het verskillende betekenisse. Watter betekenis van die titel is in hierdie uittreksel ter sprake? Noem nog twee ander betekenisse van die titel. (*titel*) (3)
- 14.7. Vergelyk Greg se pa se handeling in reël 16 tot 17 met die manier waarop die leser hom vroeër in die roman leer ken het. (*handeling*) (2)
- 14.8. Wat was PlusUltraMed en aan wie het dit behoort? (*intrique*) (2)
- 14.9. Herlees reël 27.
Watter opmerking het Greg se pa vroeër in die roman oor huil gemaak? (*intrique*) (1)
- 14.10. Hoe ondersteun Greg se handeling in reëls 27 – 29 sy karakterontwikkeling? (2)

[25]

Probleme in vorige eksamens:

Baie leerders het gesukkel

- met die taalgebruik van die vraestel
- met vrae wat meer as een onderafdeling bevat het
- om hul antwoorde duidelik te formuleer
- om die verband tussen verskillende dele van die romaninhoud aan te toon

Woord/ uitdrukking	Verklaring
gemoedstemming/ gemoedstoestand	
geregverdig	
geloofwaardig	
koester verwagtinge	
verwagtinge vervul	
bydrae lewer	
effektief	
toekomsverwagting	
bevestig	
weerlê	
die eertydse	

Vrae wat meer as een onderafdeling bevat (NSS 2017)**Lelie**

- 7.6 Watter rol van die Engel kom in reël 15 na vore? Noem nog TWEE rolle wat die Engel in Iris se lewe vervul. Dink jy die Engel se optrede in reël 15 sluit by die motto van die roman aan? Motiveer jou antwoord.
- 7.11 Hoe verskil Iris se gemoedstoestand in reël 7 – 9 in TEKS B van haar gemoedstoestand in TEKS A? Wat is die rede vir die veranderde gemoedstoestand in TEKS B?

Onderwêreld

- 13.5 Herlees reël 18 – 20.
- 13.5.1 Noem EEN karaktereienskap van Greg wat jy uit dié reëls kan aflei en sê hoe hierdie karaktereienskap konflik tussen hom en Dok Pienaar veroorsaak. Wat is Greg se pa se bydrae om dié konflik op te los?
- 13.7 Wat is *social engineering* en hoe word Joan en Greg slagoffers daarvan?

Map

- 15.6 In reël 18 – 29 sê Cyril vir Cavernelis van Map se vrylating.
- Wat is die doel met dié brokkie nuus? Gee EEN rede vir Cavernelis se reaksie in reël 22. Is Cavernelis se reaksie oortuigend? Motiveer jou antwoord.
- 15.11 Wat is die rede waarom Map al die tatoeëermerke op sy lyf het? Bring dié tatoeëermerke vir Map vreugde? Gee 'n rede vir jou antwoord EN dui aan of Johnnie in die slot van die drama van die eertydse Map verskil.

Die verband tussen verskillende dele van die inhoud

Lelie

7.10 Herlees die onderstreepte woorde in reël 6 – 7.

Watter afleiding maak jy oor Iris en haar ma se verhouding? Gee nog TWEE ander voorbeelde uit die roman wat hierby aansluit.

Onderwêreld

13.4 Noem TWEE karaktereenskappe van Dok Pienaar wat jy uit reël 13 – 15 kan aflei. Openbaar Dok Pienaar dieselfde karaktereenskappe teenoor Greg se pa? Gee TWEE redes vir jou antwoord.

Map

15.5 In reël 14 wens Cyril vir Cavernelis net die beste toe.

Wat doen Cyril om sy eie lewe beter te maak? Gee TWEE redes waarom hierdie spesifieke woorde van Cyril in die slot van die drama ironiese betekenis vir Cavernelis se gesin kry.

VOORBEELDVRAE

Lelie

TEKS A

1	“Johan, “ het Elsa skerp gesê. “Johan, nie Hansie nie. Hy het Hannes se volle name,
2	maar ons gaan hom Johan noem. Johannes klink so ... so ...”
3	“Biblies?” het ek onskuldig opgemerk. Die kamer was vol blomme in kontras met die
4	winterse stowwerigheid buite.
5	“Hannes is seker bly, ” het Kara gesê en na haar horlosie gekyk. Dit was haar etensuur
6	en sy moes terug na haar triptieke. Buitendien het Elsa gelyk asof sy graag sou wou
7	slaap.
8	“In die wolke,” het Elsa tevrede gesê.
9	“Deur die blare, “ het Ma haar gekorrigeer. “Toe hy drie-uur vanoggend daar by ons
10	insteier, het ek gedag hy was in ‘n motorongeluk gewees. Ek het net aanhou vra: ‘Het
11	Elsa iets oorgekom?’ ”

1. Kara is nie baie opgewonde oor die geboorte van Elsa se eersteling nie. Wat is die rede vir haar reaksie, hoe kontrasteer haar latere uitspraak met hierdie siening en watter gebeurtenis het tot hierdie veranderde seining aanleiding gegee? (4)
2. Volgens reël 8 was Elsa baie tevrede met Hannes. Watter gebeure later in die roman het hierdie siening van haar gewysig en watter rol moes Peter daarin speel? (2)
3. Verduidelik waarom Ma se uitspraak “*Deur die blare*” (reël 9) ironies is deur na haar karaktereenskappe te verwys. (2)
4. Herlees reël 9. Van watter twee ongelukke is daar wel later in die roman sprake? (2)

TEKS B

1	“Hoe laat is dit?” het sy gevra en afwesig deur haar hare na die wit vierkantjie geloer.
2	“Sewe-uur.”
3	“Nee, nee,” het Elsa namens haar geantwoord. “Michel sukkel so met winde ná sy
4	sesuurvoeding.”
5	“Los hom by Johanna,” het ek voorgestel.
6	Kara het haar kind teen haar bors vasgedruk asof ek van plan was om hom met geweld
7	te verwyder. “Gaan jy en vertel my hoe dit was,” het sy gesê.
8	Ek het die uitnodiging in my sak gesit. As ek tee wou hê, sou ek dit seker self moes
9	gaan maak.
10	“Hoe gaan dit met Claude?” het ek haar gevra toe ek terugkom met die skinkbord.
11	Sy het geglimlag en vir 'n oomblik menslik gelyk en nie net moederlik nie. “Baie goed.
12	Hy is bevorder tot medeprofessor.”

5. Watter karakterontwikkeling by Kara word deur haar optrede in reël 6 geïmpliseer? (2)
6. Na watter uitnodiging verwys Iris in reël 8 en waarom was sy geregverdig in haar aanname dat Kara haar daarheen sou vergesel? (2)
7. “Hoe gaan dit met Claude?” (reël 10)
Watter besware het Elsa en Pa aanvanklik teen Kara en Claude se verhouding geopper? (3)
8. Verduidelik hoe Iris se buitestandenskap deur die gebeure in hierdie uittreksel ondersteun word. (2)
9. Hoe sluit Elsa se optrede en uitspraak in TEKS A (reël 1 – 2) aan by haar uitspraak in TEKS B (reël 3)? (2)

Onderwêreld**TEKS C**

1	Ek het nie gehuil toe John dood is nie.
2	“Jy sal nie!” het my pa beveel, sy hele houding afgetrokke asof dit iemand anders se kind
3	was wat dood is. Nie sy eie nie. Nie die seun van wie hy soveel verwag het nie.
4	<u>En nou, hier tussen die bome op die grens van die skoolterrein, wonder ek: is dít die les</u>
5	<u>wat wag om geleer te word?</u> Hoe om mens te wees en die lewe aan te durf sonder 'n
6	bulletproof baadjie wat jou beskerm teen pyn en hartseer?
7	Ek probeer so ver as wat moontlik is van die ander ouens af loop.
8	Ons oë vee oor die grond. Kyk op na die boomtakke. Soek vir 'n mens, soek vir 'n tou.

10. Wie is die verteller in TEKS A? Waarom is juis dié verteller effektief te oordeel aan die onderstreepte sin in reël 4 – 5? (2)
11. Noem EEN karaktereienskap van Mnr Owen wat jy uit reël 2 - 3 kan aflei. Gee EEN verdere bewys uit die roman dat Mnr Owen oor hierdie eienskap (VRAAG 10) beskik en geen EEN bewys uit die roman dat Mnr Owen karakterontwikkeling ondergaan. (3)

12. “n bulletproof baadjie” (reël 5 – 6)
 Wat beteken hierdie uitdrukking? By watter ander geleentheid voor en die gebeure in hierdie uittreksel het Greg ook na “bulletproof” verwys? Tot watter insig kom Greg uiteindelik oor “bulletproof”? (3)

TEKS D

1	Ek voel verdwaal in my koshuiskamer. Nie een van die ander ouens het saam met my
2	gestaan teen Dok nie.
3	Is ek dan hulle leier?
4	<i>If you think you're a leader but nobody is following you, you're merely going for a walk.</i>
5	My pa se gunsteling-sêding – uit 'n selfhelpboek, sekerlik.
6	So dalk is ek op 'n uitstappie. Wat gee ek om?
7	Ek trek my sportklere uit. Krul op die bed. Lê net daar. Toe kom die vraag: Greg, wat
8	kan jý doen omtrent Eckardt se verdwyning?
9	'n Tyd lank dink ek daaroor. Die antwoord vra vir konkelwerk. Die skool wil nie hê ons
10	moet ons ouers vertel nie. Maar hulle het niks gesê van die media nie. En ek het mos
11	contacts in die pers. As ek hulle 'n tip-off kan gee ... Anoniem.

13. Watter ooreenkoms is daar tussen Greg se status as leier soos blyk uit TEKS B (reël 1 – 2) en TEKS A (reël 7)? (1)
14. Watter mistasting begaan Greg volgens reël 10-11 ten opsigte van sy *contacts*? (2)
15. Wat was Mnr Owen se skuilnaam in Project Nursery Rhyme en watter rol moes die pers in die uitvoering van Project Nursery Rhyme se doelwitte speel? (2)

Map

TEKS E

1	MAP: Tommy Sobotker! En Cyril, en Richie, en Willy la Guma, en Blanchie ... almal ...
2	almal ... (Lag, dieselfde lag, en staar voor hom uit.) Almal hier, almal in hierdie
3	strate, in hierdie huise, almal ... (Lag.) En die employers, o, almal die employers
4	... Hulle almal is so sympathetic ... Blanchie, ja, even Blanchie, almal is so
5	sympathetic ... But ... (sê dit baie hard) but, but, but, but ... sympathetic, but ...
6	(Stil. Lag weer.) Even Cyril en Richie! ... Apostel George, ek wiet jy't my ge-warn
7	lat dit so sal wies, maar ... well ... 'is tough luck, Apostel George ... (Dan, skielik,
8	skreeu hy.) 'Is tough luck, Here! (Dan praat hy, sagter, met Antie Grootmeisie,
9	iewers in die huis.) 'Is tough luck, Ma! Lyster Ma?! (Hy staan op, en praat asof
10	hy voor 'n speël staan.) Here! ... en Ma! (Kyk na die baie tatoeëermerke op sy
11	lyf) ... Nei ... (Lag.) ... Hulle vat jou nie so nie! Hulle accept jou nie so nie! Map Jacobs, hulle vat jou net nie so nie! 'Cause why?

16. In reël 5 herhaal Map die woord “but”.
 Wat wil hy met dié herhaling beklemtoon? (1)
17. Herlees reël 6 – 7.
 Wie is Apostel George? Wat is sy aandeel in die naamsverandering wat Map ná sy vrylating ondergaan? (2)
18. Herlees reël 13–17.
 In hierdie gedeelte blyk dit dat Cyril en Richie oënskynlik simpatiek teenoor Map staan. Noem voorbeelde uit die drama waar Cyril onsimpatiek teenoor Map staan. (2)

19. Waarna verwys die “tough luck” in reël 7 - 8? Stem jy saam met Map wat dit as “tough luck” beskou? Gee redes vir jou antwoord. (3)
20. Watter “getuigskrifte” van Map sien die werkgewers? (1)
21. Watter rol speel Miss Africa in Map se lewe? (3)

TEKS F

1	LA GUMA:	Hey, Richie! Cyril! Hoe gaan 'it? ... Julle all right?
2	RICHIE:	<i>(teësinning)</i> Ja ...
3	CYRIL:	<i>(onvriendelik)</i> 'Is okay, man!
4	LA GUMA:	Ek wil ... nou nie criticise nie, maar ... Kerrim ... julle speel so baie kerrim ... What a waste ... I mean, of time ... and talent ...
5		
6	TOMMY:	<i>(selfs hy vererg hom)</i> Man, mind jou eie biesagheit!
7	LA GUMA:	Nei, ek mien maar ... Julle wiet, world events are overtaking us ...
8		and events here, in South Africa ... en, hél, julle speel kerrim ...
9	CYRIL:	So, world events are like overtaking us? Omlat ons kerrim speel!
10		... ek sê vi' jou, kerrim sal nog al die blêdie world events oortake,
11		waarvan jy praat!
12	RICHIE:	Ja, mind your own business, man ...
13	LA GUMA:	... Ek sê weer ... speel kerrim ... while julle julle moet prepare ..

22. Stem jy saam met La Guma se woorde in reël 4 –5 Motiveer jou antwoord. (2)
23. Herlees reël 12.
Gee voorbeelde uit die drama waar Tommy se woorde nie met reël 12 ooreenstem nie. (4)
24. Kan Cyril, Richie en Tommy ook hul omstandighede as “tough luck” (TEKS E, reël 7–8) beskou? Motiveer jou antwoord. (1)

VRAESTEL 1: TAALSTRUKTURE

WOORDSOORTE

Selfstandige naamwoord (s.nw.)

Betekenis:	Gewoonlik een of ander ding, persoon, plek, saak, eienskap of gebeurtenis. (kan konkreet of abstrak wees)
Toets(e):	1. Kan daar 'n die of ' n voor die woord staan? 2. Het die woord 'n meervoudsvorm of 'n verkleiningsvorm?
Voorbeelde:	• <i>stoel</i> > <i>die stoel</i>; <i>stoele</i>, <i>stoeltjie</i> • <i>hondehok</i> > '<i>n hondehok</i>; <i>hondehokke</i>, <i>hondehokkie</i>
Subkategorieë:	• Soortnaam = konkrete dinge wat getel kan word (<i>stoel</i>; <i>hondehok</i>; <i>Suid-Afrikaner</i>) • Eienaam = spesifieke persone, plekke, organisasies, publikasies, ens.; neem gewoonlik nie meervoud nie (pleknaam = <i>Oranjerivier</i>; organisasienaam = <i>Microsoft</i>; publikasienaam = <i>Die Burger</i>); met 'n hoofletter geskryf • Massanaam = goed wat eintlik nie getel kan word nie; neem meestal nie meervoud nie (<i>vleis</i>; <i>goud</i>) • Maatnaam = beskryf 'n afgemete deel van 'n massanaam (<i>twee kilogram vleis</i>; '<i>n sak goud</i>) • Abstrakte selfstandige naamwoord = ontasbare dinge (<i>liefde</i>; <i>godsdienst</i>) • Versamelnaam = beskryf 'n groep soortname (<i>skool visse</i>; <i>trop skape</i>)

Verkleining van woorde wat op –ng eindig

- ✓ Eenlettergreppige woorde soos ring, ding, kring: kry **–etjie** (ringetjie, dingetjie, kringetjie)
- ✓ Meerlettergreppige woorde soos koning, piesang, vergadering:
  - Onthou sin: Koning trap gogga dood. (Die **K** is magtiger as die **g**)
  - Trek **g** deur; skryf **k** in plek daarvan neer.
  - Voeg **–ie** agteraan.
  - Dus: koning; konink; koninkie✓
piesang; piesank; piesankie
vergadering; vergaderink; vergaderinkie
  - Moenie die meervoud vergeet nie.

Werkwoord (ww.)

Betekenis:	Gewoonlik een of ander aksie of proses (al kan dit soms abstrak wees)
Toets(e):	1. Kan jy hy of sy voor die woord gebruik (m.a.w. kan iemand dit doen of uitvoer)? 2. Het die woord 'n verledetydsvorm?
Voorbeelde:	• <i>speel</i> > <i>hy speel</i>; <i>het gespeel</i> • <i>ruik</i> > <i>sy ruik</i>; <i>het geruik</i>
Subkategorieë:	• Hoofwerkwoord/ Selstandige werkwoord ○ Oorganklike hoofwerkwoord = met 'n voorwerp in die sin (<i>hy eet pap</i>; <i>sy kweek groente</i>)

	○ Onoorganklike hoofwerkwoord = sonder 'n voorwerp in die sin (<i>hy eet lekker; sy stap graag</i>) ○ Deeltjewerkwoorde = skeibare werkwoorde (<i>hy eet sy pap op - hy sal sy pap opeet</i>); kan skeibaar of onskeibaar gebruik word ● Koppelwerkwoord = koppel die onderwerp aan 'n eienskap (<i>hy word 'n onderwyser; sy is skatryk</i>) (<i>is/was, word; lyk; skyn; blyk; ens.</i>) ● Hulpwerkwoorde: ○ Hulpww. van tyd = <i>het; sal</i> (<i>hy het sy pap geëet; sy sal haar groente eet</i>) ○ Hulpwww. van vorm = in die lydende vorm; <i>is; word</i> (<i>die kos word geëet; die drie is gedruk.</i>) ○ Hulpww. van wyse = <i>kan/mag/moet/sal/wil/laat/gaan</i> (<i>hy kan hardloop; sy wil speel; ons gaan eet</i>)

Deelwoorde

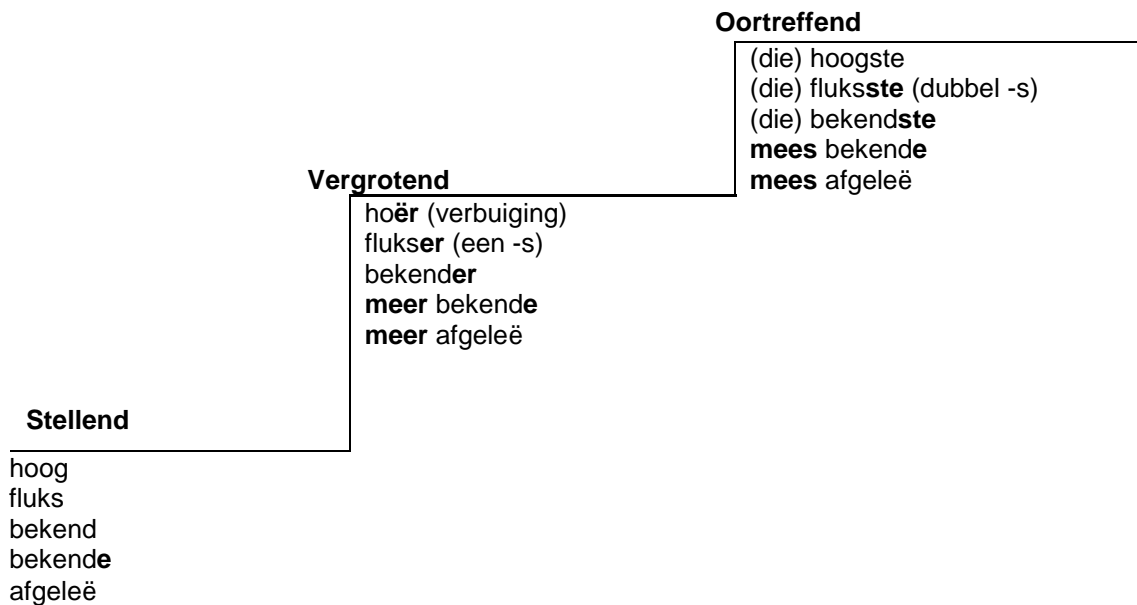
- ✓ Soos die naam aandui, is 'n deelwoord eintlik 'n woord wat deels 'n werkwoord en deels 'n ander woordsoort is. Dit kan byvoorbeeld 'n selfstandige of byvoeglike naamwoord, 'n bywoord of 'n ander werkwoord wees.
- ✓ Daar is twee soorte: voltooide (verlede) en onvoltooide (teenwoordige)
- ✓ **Teenwoordige (Onvoltooide) deelwoorde**
  - Ons gebruik teenwoordige deelwoorde as die aksie nog besig is om plaas te vind. Ons voeg dan **-ende** of **-end** aan die einde van die woord. Byvoorbeeld:
    - *Sy is horende doof.*
    - *Afrikaans is 'n beskrywende taal.*
    - *Sy het 'n hartverskeurende verhaal vertel.*
  - Net die woorde *doen, gaan, sien, slaan, staan* (en hulle afleidings) kry **-de**. Byvoorbeeld:
    - *Maak seker die oond is warm, sodoende word die kos gaar.*
    - *Die bestaende stelsel werk nie.*
  - Wanneer die byvoeglike naamwoord egter ná die selfstandige naamwoord staan, kry die woord nie 'n **-e** aan die einde nie. Byvoorbeeld:
    - *Afrikaans is baie beskrywend.*
    - *Haar verhaal was hartverskeurend.*
  - Let op 'n paar uitsonderings soos:
    - *versag - versagtende omstandighede*
    - *liefhê - liefhebbende moeder*
    - *sê - veelseggende glimlag*
    - *vertroos - vertroostende drukkies*
- ✓ **Verlede (voltooide) deelwoorde**
  - Wanneer die aksie reeds plaasgevind het, vorm 'n mens die beskrywende woord deur *ge-* vooraan en *-de, -te* of *-e* agter aan die woord te voeg.
  - Daar is twee soorte verlede deelwoorde: **sterk** en **swak**
  - **Sterk verlede deelwoorde** kry gewoonlik 'n klankverandering. Byvoorbeeld:
    - *Hulle woon in 'n gesogte woonbuurt.*

- Die **swak verlede deelwoorde** kry nie 'n klankverandering nie en word meestal in 'n letterlike betekenis gebruik. Byvoorbeeld: *Die **gesoekte** misdadiger is nog nie gevind nie.*
- As die woord op **k** of **p** eindig, kry dit **ge+-te**. Byvoorbeeld:
  - (*kook*) water word **gekookte** water
  - (*kap*) hout word **gekapte** hout
- As die woord op **f**, **g** of **s** eindig, kry dit **ge+-te** of **ge+-de**. Byvoorbeeld:
  - (*afstof*) boekrak word **afgestofte** of **afgestofde** boekrak
  - (*droog*) vrugte word **gedroogte** of **gedroogde** vrugte
  - (*was*) skoene word **gewaste** of **gewasde** skoene

Byvoeglike naamwoord (b.nw.)

Betekenis:	Beskryf 'n eienskap van 'n selfstandige naamwoord
Toets(e):	1. Kan dit voor 'n naamwoord staan, asook ná die koppelwerkwoord en steeds iets sê oor die naamwoord? 2. Het die woord trappe van vergelyking?
Voorbeelde:	• <i>kort</i> > 'n kort rok - die rok is kort; kort - korter - kortste • <i>opgewonde</i> > die opgewonde gehoor - die gehoor is opgewonde; opgewonde - meer opgewonde - die mees opgewonde
Subkategorieë:	• Attributief = staan saam met die naamwoord, meestal voor die naamwoord ('n kort rok; die opgewonde gehoor) • Predikatief = staan saam met (gewoonlik ná) die koppelwerkwoord (<i>die rok is kort</i>; <i>die gehoor is opgewonde</i>)

Trappe van vergelyking

- ✓ In die meeste gevalle:
  - Vergrotend = woord + er
  - Oortreffend = woord + ste
- ✓ Woorde op **e-uitgang** kry **meer** en **mees**
- ✓ Gee **net** die antwoord; die eerste een word nagesien
- ✓ Jy moet die antwoorde korrek spel bv. **Woessste**
- ✓ Dubbele trappe van vergelyking (**mees** interessant**ste**, **meer** bekender) is **verkeerd**.

Onreëlmatige trappe van vergelyking:

Stellend	Vergrotend	Oortreffend
graag	liewer	(die) graagste
bietjie/weinig	minder	die minste
kwaad	kwater	die kwaadste
bekaf	meer bekaf	die bekafste

Intensiewe vorme

- ✓ Intensiewe vorme is byvoeglike naamwoorde in die versterkende graad. Dink aan die Intensiewe Sorgeenheid (Engels: ICU) in 'n hospitaal.
- ✓ Moenie verwar met trappe van vergelyking nie!
- ✓ Onthou: Ons skryf hierdie vorm altyd vas(as een woord), behalwe by **wawyd oop** en **nugter wakker**.
- ✓ Skryf jou antwoord só neer dat die nasiener nie moet twyfel of dit los of vas is nie.
- ✓ Voorbeelde: doodhonger; wondermooi; hemelhoog; plankdun; rietskraal; windskeef; broodnodig; propvol; stampvol; dolgelukkig; engelrein Gaan na: https://af.wikipedia.org/wiki/Intensiewe_vorm#Afrikaans vir nog voorbeelde.
- ✓ Oppas vir verboë vorm, bv. 'n hemelhoë boom

Bywoord (bw.)

Betekenis:	Beskryf die werkwoord of 'n byvoeglike naamwoord
Toets(e):	1. Beantwoord dit die vraag: "Hoe + ww./b.nw.?" 2. (Sommiges kan trappe van vergelyking neem)
Voorbeelde:	• <i>vinnig</i> > <i>hy hardloop vinnig</i> (Hoe hardloop hy? <i>vinnig</i>) • <i>besonder</i> > <i>sy is besonder mooi</i> (Hoe mooi is sy? <i>besonder</i>)
Subkategorieë:	Daar is verskillende soorte bywoorde, waaronder: • bywoorde van tyd (<i>môre; gister</i>); • bywoorde van plek (<i>hier; daar</i>); • bywoorde van wyse (<i>vinnig; trapsgewys</i>); • bywoorde van graad (<i>besonder; baie; erg</i>); • bywoorde van modaliteit (<i>miskien; dalk; nie; nooit</i>)

Voornaamwoord (vnw.) [B P Bou Alle Onderdele Oorsee Waar Werkers Vinnig (is)]

Toets(e):	1. Persoonlike voornaamwoord: Kan dit in die plek van 'n naam staan? 2. Besitlike voornaamwoord: Kan dit in die plek van "X se" staan?
Voorbeelde:	• <i>hy > hy speel = Piet speel</i> • <i>haar > haar boek = Fatima se boek</i>
Subkategorieë:	• Besitlike voornaamwoord = <i>my/myne; jou/joune; sy/syne; haar/hare; ons; julle; hulle</i> • Persoonlike voornaamwoord = <i>ek; jy; hy; sy; dit; ons; julle; hulle</i> • Betreklike voornaamwoord = <i>wat; wie; wie se</i> ○ WIE kan slegs saam met 'n voorsetsel gebruik word of in 'n vraag en dan verwys dit altyd na mense bv. Die man <u>met WIE</u> ek praat, is my oom. ○ Gebruik altyd die voornaamwoord WAT as dit op mense, diere of dinge betrekking het, bv. Die man <u>WAT</u> daar loop, is siek. • Aanwysende voornaamwoord = <i>hierdie; daardie; dié</i> • Onbepaalde voornaamwoord = <i>niemand</i> • Onpersoonlike voornaamwoord = <i>dit</i> (bv. <u>Dit</u> reën) • Wederkerende voornaamwoord = <i>myself; jouself; homself; haarself; onself; julleself; hulleself</i> [Onthou: enkelvoud] • Wederkerige voornaamwoord = <i>mekaar</i> [Onthou: meervoud] • Vraende voornaamwoord = <i>wie; wat; waar; wanneer; wie se; waarom; hoe; hoekom</i>

Lidwoord (lw. / lidw.)

Betekenis:	Bepaal 'n naamwoord
Toets(e):	1. Is dit <i>die</i> of ' <i>n</i> ?
Voorbeelde:	• <i>die; 'n</i> • <i>de/den/der/des</i> (slegs in versteende Afrikaanse uitdrukking)
Subkategorieë:	• Bepaalde lidwoord = <i>die</i> • Onbepaalde lidwoord = '<i>n</i>

Telwoord (telw.)

Betekenis:	Dui aantal of rangorde aan
Toets(e):	1. Kan jy dit in syfers uitdruk? Hooftelwoord (Onbepaalde hooftelwoorde kan nie in syfers uitgedruk word nie.) 2. Dui dit 'n rangorde aan? Rangtelwoord (Engels: "ordinal number")
Voorbeelde:	• <i>sewentien > 17; derde > 3de</i>
Subkategorieë:	• Bepaalde hooftelwoord = <i>een; twee; drie; ...</i> • Onbepaalde hooftelwoord = <i>baie; talle; horde; ...</i> • Bepaalde rangtelwoord = <i>eerste; tweede; derde; ...</i> • Onbepaalde rangtelwoord = <i>laaste; soveelste; ...</i>

Voegwoord (voegw.)

Betekenis:	Skakel twee sinne of sinsdele aan mekaar
Toets(e):	1. Kan jy twee sinne maak as jy die voegwoord verwyder?
Voorbeelde:	• <i>en</i> > Johan en Fikile het in die ry gestaan = Johan het in die ry gestaan + Fikile het in die ry gestaan • <i>terwyl</i> > Johan het in die ry gestaan, terwyl Fikile kos gaan koop het = Johan het in die ry gestaan + Fikile het kos gaan koop • Hy staan vroeg op, dog sy broer slaap laat. (Let op die komma voor en die normale woordorde ná die voegwoord) [Sinne: Hy staan vroeg op. Sy broer slaap laat.] • Hy is nie slim nie; tog presteer hy baie goed. (Let op die kommapunt voor en die omgekeerde woordorde ná die voegwoord) [Sinne: Hy is nie slim nie. Hy presteer baie goed.] • Sy kan nie optree nie, aangesien sy met vakansie is. ((Let op die komma voor en die omgekeerde woordorde ná die voegwoord) [Sinne: Sy kan nie optree nie. Sy is met vakansie.] • Ek gaan dit nie doen nie, tensy jy my help. (Let op die komma voor en die omgekeerde woordorde ná die voegwoord. Let ook op dat die eerste deel van die sin negatief/ontkennend is en die tweede deel positief. <i>tensy</i> = behalwe as) [Sinne: Ek gaan dit nie doen nie. Jy help my.] • Jy moet jou werk leer, tensy jy nie wil slaag nie. (Let op dat die eerste deel van die sin positief is en die tweede deel negatief/ontkennend.) [Sinne: Jy moet jou werk leer. Jy wil nie slaag nie.] • Hy is nie siek nie; intendeel, hy is perdfrys. (Let op die kommapunt voor en die komma ná asook die normale woordorde ná die voegwoord) [Sinne: Hy is nie siek nie. Hy is perdfrys.] • Hy was siek; nogtans het hy gespeel. (Let op die kommapunt voor en die omgekeerde woordorde ná die voegwoord) [Sinne: Hy was siek. Hy het gespeel.] • Sy motor het gebreek; derhalwe kon hy nie die funksie bywoon nie. (Let op die kommapunt voor en die omgekeerde woordorde ná die voegwoord) [Sinne: Sy motor het gebreek. Hy kon nie die funksie bywoon nie.] • Hy is voor op die wa; sy broer, daarenteen, is baie beskeie. (Let op die plasing van die leestekens en die woordorde) [Sinne: Hy is voor op die wa. Sy broer is baie beskeie.] • Sy het niks oor die toets gesê nie; trouens sy wil nie daaroor praat nie. (Let op die kommapunt voor en die normale woordorde ná die voegwoord) [Sinne: Sy het niks oor die toets gesê nie. Sy wil nie daaroor praat nie.] • Dit het gereën; gevolglik kon ons nie buite speel nie. [Sinne: Dit het gereën. Ons kon nie buite speel nie.]
Subkategorieë:	• Neweskikkende voegwoorde = behou onafhanklike woordvolgorde (daar is slegs ses neweskikkende voegwoorde: <i>en</i>; <i>maar</i>; <i>want</i>; <i>of</i>; <i>asmede</i>; <i>dog</i>) • Onderskikkende voegwoord = het afhanklike woordvolgorde tot gevolg; dit is al die ander voegwoorde (<i>terwyl</i>; <i>indien</i>; <i>mits</i>; <i>nadat</i>; <i>omdat</i>; ...)

* Inligting gedeeltelik van *Beter Afrikaans* verkry

SINSLEER

Byvoeglike bepaling

- ✓ Een woord of groep woorde sonder 'n werkwoord; Meer inligting oor onderwerp of voorwerp (naamwoord)
- ✓ **Wenk:** As jy gevra word om 'n sin met 'n **byvoeglike bepaling** uit te brei
  - begin deur die woord "**met**" onmiddellik na die onderwerp of voorwerp te skryf,

byvoorbeeld *Die man lees 'n boek.*   *Die man ~~met~~ **die groen trui** lees 'n boek.*

- skryf 'n byvoeglike naamwoord voor die selfstandige naamwoord, byvoorbeeld:

Die seun eet appels.   *Die ~~seun~~ **stout** seun eet appels.*

Bywoordelike bepaling

- ✓ Een woord of groep woorde sonder 'n werkwoord/ werkwoordelike deel
  - ✓ Meer inligting oor gesegde/ werkwoordelike deel: **hoe?**, **wanneer?**, **waar?**, **waarom?**
  - ✓ Onthou: bywoordelike bepaling moet een van bg. vrae beantwoord
- bv. Die seun eet appels **gulsig**. (hoe)*
*Die seun eet **elke dag** appels. (wanneer)*
*Die seun eet appels **by die huis/buite**. (waar)*
*Die seun eet appels **vir die lekkerte**. (waarom)*
- ✓ Die bywoordelike bepaling van modaliteit is anders as dié van manier, plek, tyd en rede omdat dit nie net na die gesegde verwys nie, maar na die hele sin. *bv. Die seuns hardloop **beslis**.*

Byvoeglike bysin

- ✓ Groep woorde met 'n werkwoord/ werkwoordelike deel
- ✓ Dit brei die onderwerp of die voorwerp van die hoofsin uit, *Die man **wat daar loop**, is my oom.*
- ✓ **Wenk:** As jy gevra word om 'n sin met 'n byvoeglike bysin uit te brei, begin met die woord "wat", *bv. Die man wat die groen trui dra, lees 'n boek.*

Bywoordelike bysin

- ✓ 'n Groep woorde met 'n werkwoord/ werkwoordelike deel
- ✓ Dit brei die gesegde van die hoofsin uit: **wanneer?**, **waar?**, **waarom?** **hoe?**
- ✓ Onthou: bywoordelike bysin moet een van bg. vrae beantwoord
- ✓ *Bv. Die seun eet appels **terwyl die son skyn**. (wanneer)*
*Die seun eet appels **waar niemand hom sien nie**. (waar)*
*Die seun eet appels **omdat hy daarvan hou**. (waarom)*
- ✓ **Die bywoordelike bysin van modaliteit** is anders as dié van manier, plek, tyd en rede omdat dit nie net na die gesegde verwys nie, maar na die hele sin. *bv. Dit sou beter gesmaak het **as ek nie so trommeldik geëet was nie**.*

Gesegdesin

As die hoofsin se gesegde 'n koppelwerkwoord is, is die bysin 'n gesegdesin, *bv. Dit lyk (koppelww.) **of hy die skelm is**.*

Onderwerpsin

- ✓ Dit is 'n bysin wat in sy geheel as onderwerp van die hoofsin optree, *bv. **Wat jy doen**, is nie altyd reg nie.*
- ✓ As DIT die onderwerp van die hoofsin is en die bysin kan in die plek van DIT gelees word, is die bysin ook 'n onderwerpsin, *bv.*

Dit is onmoontlik dat ek met Afrikaans kan sukkel.

↓
Onderwerpsin

Voorwerpsin

- ✓ Die bysin tree as voorwerp van die sin op, bv. Hy   dink   hy sal slaag.

|
Onderwerp
|
Gesegde
|
Voorwerpsin

- ✓ Wanneer 'n vraagsin met WAT van die hoofsin gevorm word en die bysin is 'n antwoord op die vraag, is die bysin 'n voorwerpsin, bv.

Sy vra = Hoofsin; Sy vra WAT? = 'n Vraagsin wat van die hoofsin gevorm is.

Sy vra hoe laat hulle kom. = Die onderstreepte sinsdeel is die **voorwerpsin**.

Ontkennende vorm

- ✓ In Afrikaans gebruik ons die dubbele *negatief*, bv. Ek gaan **nie** nou slaap **nie**.

Die woorde **geen, g'n, nooit, niks, niemand, nêrens en geeneen** kry ook 'n **nie** aan die einde van die sin, bv. **Niemand** kom by ons kuier **nie**.

- ✓ Onthou: As jy 'n vraagsin in die ontkennende vorm moet skryf, moet jou antwoord ook 'n vraagsin wees. Die sin: **Het jy al ooit so iets gesien?** word in die ontkennende vorm: **Het jy nog nooit so iets gesien nie?**

- ✓ Leer die volgende veranderinge:

al/ reeds	-	nog nie
ooit	-	nooit
al ooit	-	nog nooit nie
iemand	-	niemand
êrens	-	nêrens
altyd	-	nie altyd nie OF nooit nie
nog/steeds	-	nie meer nie
òf...òf	-	nòg... nòg
alles	-	niks nie/ nie alles... nie
almal/iemand	-	niemand nie/ nie almal ... nie
al iets	-	nog niks nie

BELANGRIK: Moenie **nie** saam met werkwoorde soos *belet, keer, voorkom, verbied, verhinder* en *verhoed* gebruik nie, bv.

Die twee werkers het aan die dak vasgeklou om te keer dat die wind die dak afruk. ✓

[**VERKEERD:** Die twee werkers het aan die dak vasgeklou om te keer dat die wind die dak **nie** afruk **nie. x EN**

Die twee werkers het aan die dak vasgeklou om te keer dat die wind die dak afruk **nie. x]**

Direkte en Indirekte Rede

- ✓ Die Direkte Rede bevat 'n persoon se **direkte woorde presies** soos hy/sy dit gesê en bedoel het. Die Indirekte rede is 'n **oorvertelling** van **presies** wat 'n persoon gesê en bedoel het. **DIE BETEKENIS VAN DIE SIN BLY DUS DIESELFDE.**

Hoe om van die Direkte na die Indirekte Rede oor te skryf:

- Behou die tydsvorm.
- Sit die voegwoord "dat" by.(OPSIONEEL)
- Laat die dubbelpunt weg.
- Laat die aanhalingstekens weg.
- Verander die woorde wat moet verander:

ek, jy, jou	→	hy/sy/haar
ons	→	hulle
julle	→	hulle
my	→	sy/haar
myne/joune	→	syne/ hare
gister	→	die vorige dag
môre	→	die volgende dag
vandag	→	daardie dag
verlede week	→	die vorige week
môreoggend	→	die volgende oggend
hierdie	→	daardie
ons s'n, julle s'n	→	hulle s'n
volgende jaar	→	die jaar daarna
oormôre	→	twee dae later
eergister	→	twee dae gelede/tevore
nou	→	toe
hier	→	daar
vanaand	→	daardie aand

- Omskryf die volgende: (LEI DIE GEVOEL UIT DIE SIN AF.)

VAN (direkte rede)	NA (indirekte rede)
asseblief	vra hoflik
dankie	bedank
Ai!	sug
Eina!	skree van die pyn
Sjoe!	sug
Ag nee!	teleurgesteld

- Voeg woorde in wat nodig is sodat die sin reg kan lees.
- Sorg dat die woordorde reg is.

Lydende (passief) en bedrywende (aktief) vorm

- ✓ Bedrywend = Onderwerp – Voorwerp (OV); Lydend = Voorwerp – Onderwerp (VO)
- ✓ Die nuwe sin se **betekenis** en **tyd** moet dieselfde bly.
- ✓ Voorwerp en onderwerp ruil posisies
- ✓ **Wenk: Gee aandag aan die omskakeling van veral die gesegdes:**

Bedrywende vorm**Lydende vorm**

Teenwoordige tyd:

Ek **eet** 'n appel.'n Appel **word** geëet.

Vertede tyd:

Ek **het** 'n appel geëet.'n Appel **is** geëet.

Toekomstige tyd:

Ek **sal** 'n appel eet.'n Appel **sal (deur my)** geëet word.

- ✓ **Onthou:**

Die Bedrywende vorm begin met die onderwerp van die sin, bv.Jan (= die onderwerp) eet 'n appel.

Die Lydende vorm begin met die voorwerp van die sin, bv.
'n Appel (= die voorwerp) word deur Jan geëet.

- ✓ Indien jy 'n sin wat in die **verlede tyd** staan in die **lydende vorm** moet skryf, moet jy **ALTYD** die werkwoord **is** gebruik. (Die seuns **het** gatbys **geëet**. → Gatbys **is** deur die seuns **geëet**.)
- ✓ As daar in die bedrywende vorm nie 'n direkte voorwerp is nie, moet jy in die lydende vorm met **DAAR** begin, bv. Die kinders werk. **DAAR** word deur die kinders gewerk.

Sinswyse

Onbepaalde wyse (Infinitief)

- ✓ Dit is die vorm van die selfstandige werkwoord wat nie altyd spesifiek aandui dat die handeling deur iets of iemand verrig word nie. Die infinitief word gewoonlik **ná te** of **om te** gebruik, bv.
  - Dis lekker *om te swem*. (Die infinitief is swem)
  - Jy hoef nie *te kom* nie. (Die infinitief is kom)
  - (*Om te*) **Slaap** is noodsaaklik vir goeie gesondheid. (Die infinitief is slaap.)

Aantonende / aanwysende wyse

- ✓ Dit stel 'n handeling as **werklikheid** voor in die hede, verlede en toekoms, bv.
  - Ek eet 'n peer.
  - Ek het 'n peer geëet.
  - Ek sal 'n peer eet.

Aanvoegende / toevoegende wyse

- ✓ Die handeling is nie soos by die aantonende wyse 'n werklikheid nie, maar 'n **moontlikheid, waarskynlikheid of wenslikheid**, bv.
  - Hy mag dalk die werkstuk voltooi. / Hy sal seker nog die werkstuk voltooi.
  - Mag jou poging suksesvol wees!
  - As ek 'n miljoen rand wen... / Was ek maar 'n miljoenêr ...

Gebiedende wyse

- ✓ Die handeling word as 'n **bevel, verlange, bede** of **versoek** voorgestel, bv.
Was die hond! Laat my asseblief gaan!

Vraende wyse

- ✓ Dit word deur 'n **vraagsin** aangedui, bv. Sal julle die werk doen?

VOORBEELDE VAN EKSAMENVRAE

WOORDSOORTE

1. Vorm 'n werkwoord van *projek* en gebruik dit in 'n verklarende sin.
2. Gebruik die koppelww. in die onderstaande sin as 'n selfstandige ww. in 'n sin van jou eie:
Sin: Hulle was net vriende.
3. Watter soort werkwoord is die woord bevat in die sin:
Dit bevat skadelike samestellings?
4. *Killer en sy hanteerder, Amos Mzimba, het een van die suksesvolste "wapens" teen renosterstropers geword.*
Skryf 'n besittlike voornaamwoord uit bostaande sin neer.
5. *... die heldhaftige Killer ...*
Word die byvoeglike naamwoord heldhaftige hier attributief of predikatief gebruik?

6. *Hoekom is jou wiskunde-handboek so verweer?*
Gebruik “verweer” as selfstandige naamwoord in ’n verduidelikende sin.
7. Benoem die woordsoortelikheid van die onderstreepte woord in die onderstaande sin volledig:
Ons stel bekend ons braaimeesters.
8. *Natuurlik bewonder ek vroue wat gereeld in ’n **katspoegie** water kan bad*
Gee die betekenis van die vetgedrukte woord in bostaande sin met behulp van ’n gepaste intensiewe vorm.
9. Gebruik ’n deeltjiewerkwoord/skeibare werkwoord in die onderstaande paragraaf geskei in ’n sin van jou eie.
En elke keer, net nadat ek afgeklim het, my vrees afgeskud het, word ek gegroet deur ’n vriendelike man wat by die deur van die kleedkamer staan en hy sê: “Welcome to my office.”
10. *Google die titel ... dié boek is werklik te koop.*
Benoem die woordsoort van die onderstreepte woord in bostaande sin.
11. Paragraaf: *Hallo Ma ... luister na klein Johantjie, Ma! Ek dink hy’s besig om die lirieke vir ’n nuwe Afrikaanse treffer te komponeer*
- 11.1 Watter gevoelswaarde spreek uit die verkleiningsvorm van die woord Johantjie in bostaande paragraaf?
- 11.2 Benoem die soort selfstandige naamwoord waartoe die woord lirieke behoort.
- 12 Tot watter woordsoort behoort die onderstreepte woord in die onderstaande sin:
Sin: Hulle ding mee om 6,5 miljoen universiteitsplekke.
- 13 Gee ’n ander meervoud vir hoofsentra in die sin: *Die eksamen word in hoofsentra afgelê.*

SINSLEER

1. Skryf in die lydende vorm: *1.2 miljoen bonte houe hou hom daar.*
2. Skryf in die INDIREKTE REDE:
Van Rensburg sê: “Ek kon dit eers nie glo nie, maar toe Maria my daarvan vertel, het my bors van trots geswel.”
3. Maak die volgende sin ontkenkend: *Daar is nog steeds baie bendegeweld in Manenberg.*
4. Skryf in die lydende vorm: *Dié groep vroue van Manenberg het in April vanjaar die veldtog van stapel gestuur.*
5. Watter soort bysin is die onderstreepte gedeelte in die onderstaande sin?
McIlroy sal sy Nike-gholfstokke en -uitrusting die eerste keer aan die wêreldgehoor wys wanneer hy van môre af hier aan die Aboe Dhabi-kampioenskapstoernooi deelneem.
6. Skryf die voorwerpsin in die onderstaande sin neer:
En verskeie beroepspelers glo hy gaan nog die Amerikaner Tiger Woods se 14 oorwinnings in major-toernooie oortref.
7. *Hoe vroue so tydsaam kan wees, gaan sy verstand te bowe.*
Benoem die onderstreepte sinsdeel in die bostaandesin.
8. Herskryf die onderstaande sin in die direkte rede:
Ek is onlangs aangesê om asseblief te gaan bad sodat ons kan ry.

9. Skryf in die toekomstige tyd: *Is dit moontlik dat hy nie die verskil kan sien nie?*
10. Skryf in die bedrywende vorm: *Die voorvertoning is deur die groep Four gelewer.*
11. *"Ek wil nie die kos verbrand nie," sê Johanna.*
Skryf die gesegde van die onderstreepte sin neer.
12. Brei die byvoeglike bepaling (*mense*) *met die geloof dat avokado's vetmaak* uit tot 'n byvoeglike bysin.
13. *Hy prop blitsvinning vier hoenders in sy rugsak in.*
Skryf die voorwerp van die bostaandesin neer.
14. *Frederik de Jager, uitgewershoof by Penguin Suid-Afrika, stem saam.*
Brei die bostaandesin uit deur die byvoeglike bepaling as 'n byvoeglike bysin te skryf.
Skryf die sin volledig oor.
15. Skryf die onderwerpsin wat in die onderstaande sin gebruik is, neer.
Dat dit goeie nuus vir sommige van Afrikaans se gunstelingskrywers is, wat byna deur die bank eerder 'n gedrukte boek verkies, laat geen twyfel nie.
16. *Indien ons dit nie pasklaar gereed het nie, sál ons hemel en aarde beweeg om dit nét vir jou – gewaardeerde kliënt – te vind!*
Skryf net die hoofsin wat in die bostaandesin voorkom, neer.
17. *Sluit net ons deur wanneer julle loop – ons gaan slaap.*
Skryf 'n bywoordelike bysin uit die bostaandesin neer.
18. *Die kleinste bietjie gewikkel maak my bang.*
Skryf die onderwerp van die bostaande sin neer.